

Хөндсөн Үндэстний Головсрол, шинжлэх ухаан,
соёлын байгууллагад;

2009. 03. 24.

Reçu CLT / CIH / ITH

Le 13 MARS 2009

N° 0392

Улаанбаатар хот

Монгол туркий Дэлхийн
соёлын өвд бүртгүүлэх тухай:

Монгол улсын м.у.а-ийн тэдгээрийн хуртэд хийн
тэдгээрийн шинжлэх үнийг анжилтан, доктор (Ph.D) Т.Тогтоолон
сүүлийн жилд монгол тухай судлаачид мэдэгдсэн судлаач
хүний хувьд "Аралийн хамтаар шаардмалтай
овийн хамтаар" бүртгүүлэхийг зөвшөөрж байна.

ЮНЕСКО-ийн м.у.а-оос 2008 оны 11 сард
монгол туркий овийг дурдсан хамтаар
бүртгүүлэх тухай байгааг албан ёсоор мэдэгдэж,
үг ажилд тусламцаа үзүүлэхийг хүссний дараа
хэлбэрлэх материалтай танилцаж үзэж, үг ажилыг
хэлбэрлэх хүснэгт, м.у.а, түүнийг тэдгээрийн
хуртэд хийн танилцаж, бүртгүүлэх бүхийг
боловруулах ажлыг эхэлсэн байна.

Монгол тухай нь монголчуудын үнийг үзэхийн
хамтаар эртний тухай юм. XIII зуун бүх үнийг
хуучин монгол тухай сэдэв агуулсан хувьд үнийг
байгнан, XV-XVII зуун үнэ хөгжлийн үнийг хүснэгт юм.
Харин XX зууны сүүлийн 50 жилийн дотор
гадаад дотоод олон хүний үнийн нөлөөгөөр
түргэн үнийн мөхөх агуулга хүснэгт юм.

Монгол тухай нь монголын агуулгын
хамтаар бүтэц дотор 2500 үнийг хамтаар
хөгжлийн түргэн юм. Үг ажилд үнийг нь
агуулга хуучин, хамтаар бүтэц, уран сайхны хувьд

Байгууллага, нэгдэл, холбоо, клуб, нийгэмлэг, хороо гэх мэт, өвийн зүйлд холбогдох хамт олны байгууллага, төлөөлүүд, цаашилбал, төрийн бус байгууллагуудын нэр, хаяг, бусад холбогдох мэдээллүүдийг энд гаргаж ирүүлнэ.

9. Оролцогч Улсыг төлөөлөх гарын үсэг

Нэр дэвшүүлсэн баримт бичигт Оролцогч Улсын нэрийн өмнөөс гарын үсэг зурах эрх бүхий албан ажилтан гарын үсгээ зурна

Хавсралт: Төлөөллийн Жагсаалтад бүртгүүлэхээр нэр дэвшүүлсэн баримт бичгийн хамт ирүүлэх гэрэл зураг, дуу авиа, дүрс бичлэгийн баримтуудын техникийн нөхцөлүүд(шаардлага)-үүд

Үнэлгээ хийлгэхээр ирүүлэх баримтжуулсан материалуудыг, дэлхий нийтээр аль ч хэлбэрээр ашиглаж болох эрхийг ЮНЕСКО- д зөвшөөрсөн эрхзүйн баримт бичгийн шилжүүлгийн(ICH-07 маягтаар) хамтаар юмуу эсвэл“ Creative Common” байгууллагаас зөвшөөрөл өгөхөд хангалттай Батламж болохуйц хууль эрх зүйн зөшөөрөл бүхий баримт бичгүүдийг (ICH-08 маягтаар) явуулна. Материалууд нь дараахь техникийн нөхцөл(шаардлага)-үүдийг хангасан байна:

1. Гэрэл зураг Дижитал хэлбэрээр:

-Ашиглах техник хэрэгсэл: CD юмуу DVD

Нягтрал: хэвтээ ба босоо хэмжүүр ≥ 1800 pixel буюу хэвлэлийн нягтрал 300 dpi, хамгийн бага хэмжээ 15 x 20 см буюу 6x8 inch

-Формат: RAW, TIFF, JPEG, PNG **ФОТО** хэвлэл:

Ашиглах материал: Фотозургийн цаас, зориулалтын цаас,

Нягтрал: Хэвлэлийн нягтрал 300 dpi-гээс хэтрэхгүй, хамгийн бага нь 15x20 см буюу 6x8 inch

2. Дүрс бичлэг:

-Ашиглах техник хэрэгсэл: DVD, DV, Mini DV, DVCAM, дижитал бетакам, DVCPRO

-Нягтрал: хамгийн бага хэмжээ: 720x576(PAL) юмуу 720x480 pixel(NTSC)

-Формат: DVD,.dv, Mred1,2

3. Дуу авианы бичлэг:

-Ашиглах материал:CD юмуу DVD

-Нягтрал: 16 bits, 44.1 Khz, stereo

-Формат: CD Audio(нийтлэг хэрэглээний), wav, ogg vorbis

4. Газрын зураг:

Ашиглах техник хэрэгсэл: CD юмуу DVD

-Формат: Газрын зургийн зөвхөн электрон хувилбар. Боломжтой форматууд: SHP, PDF, PSD, EPS, GIF, PNG.

5.Ном:

Ном буюу текстүүд байж болох боловч , санал болгож байгаа ББСӨ-д шууд холбогдох 3-аас илүүгүй байна.

хосгүй гайхалшилтай юм. Монгол түрэл бэл
зөвлөн Монгол улсдаахь бүтэл бий, хун төрөлхтний
сөйс үргэлхийн нэгэн салбар болох нүүдлийн
сөйс үргэлхийн чухал өв болохыг дэлхийн эрдэмтэд
хүлээн зөвшөөрсөн болно.

Эдүгээ үстэж махотийн үрмэгт үрээ
байгаа энэ өвийг цаг алдсугуй, хамгаалах,
сүргээ хөгжүүлэх ажлыг яаралтай эхлүүлэх
шаардлагатай байна. Иймд монгол түрлийн
"Яаралтай хамгаалах шаардлагатай дэлхийн
өвийн жагсаалт" -д бүртгүүлэхийг эрдэмтэн
судлаачдын зүгээс дэлхийд байгаа болохыг
тодорхойлов.

Тодорхойлохыг гэрлэсэн: Монгол улсын
ИТХА-ийн Хэл зохирлын
хуралынхныг эрдэм
шинжилгээний ахшилтан,
Доктор (Ph.D) Т.Налсвалан.

Уучлал хүсэхэд, “нэмэлт материал” гэсэн багананд заасан тоо хэмжээнээс илүү материалыг ЮНЕСКО хүлээн авахгүй. Материалаа явуулахдаа,” Үнэлгээ хийхэд шаардагдах материалыг “Нэмэлт материал”-аас нарийн тов тодорхой ялгаж тусад нь өгөх хэрэгтэй.

7.6. Зохиогчийн эрхийг шилжүүлэх буюу, өвүүдийн бүргэлийг оруулаад” Creative Common-CC”- байгууллагат эрх шилжүүлэх зөвшөөрөл өгөх.

Шаардлагатай материалуудтай, дэлхий нийтээр аль ч хэлбэрээр ашиглаж болох эрхийг ЮНЕСКО- д шилжүүлсэн эрхзүйн баримт бичиг юмуу, эсвэл“ Creative Common” байгууллагаас зөвшөөрөл өгөхөд эрхээ шилжүүлснийг зөвшөөрсөн Батламж бичгийг ICH-08 маягтаар явуулна. Зохиогчийн эрх юмуу лицензийн зөвшөөрлийн баримт бичигт ирүүлж байгаа баримт нэг бүрийг тодорхойлж бичсэн бүртгэлийг оруулсан байна. Үүнд:

1. Тодорхойлогч(файлын нэр ба тодорхойлолт)
2. Зохиогчийн нэрийг оруулаад, зохиогчийн эрхийн тухай мэдээлэл.
3. Бүтээл туурвисан хугацаа(он сар өдөр)
4. Тайлбар (англи юмуу франц хэл дээр)

Нэмэлт материалуудад мөн адил дэлхий нийтээр аль ч хэлбэрээр ашиглаж болох эрхийг ЮНЕСКО- д зөвшөөрсөн эрхзүйн баримт бичгийн шилжүүлгийн хамтаар юмуу эсвэл“ Creative Common” байгууллагаас зөвшөөрөл өгөхөд хангалттай Батламж болохуйц хууль эрх зүйн зөвшөөрөл бүхий баримт бичгүүдийг дагалдуулсан байна.

7.в. Нэмэлт эх сурвалжуудын жагсаалт.

1 хуудсаас хэтрэхгүй.

Нэр дэвшүүлсэн баримт бичгийг ирүүлсэн Оролцогч Улс, өвийн зүйлд холбогдолтой нэмэлт материал болгож, ном зүйн горимоор үйлдсэн, хэвлэгдэн гарсан гол лавлах материалуудын болон вебсайтууд юмуу, тоон болон мэдээллийн хэрэгслэлийн эх сурвалжуудын бичлэгүүдийн жагсаалтыг гарган ирүүлж болно.

8. Харилцаа холбоо барих мэдээлэл.

8.а. Нэр дэвшүүлсэн баримт бичгийг өргөн барьж буй Оролцогч Улс

Олон Улс хамтарч нэр дэвшүүлж байгаа бол Оролцогч Улсууд харилцан зөвшилцсөний үндсэн дээр Жагсаалтанд бүртгүүлэх нэрсийн дарааллыг шийдвэрлэнэ.

8.б. Холбоо барьж ажиллах хүн.

Нэр дэвшүүлэх асуудлаар холбогдох, хариуцсан хүний нэр, хаяг, бусад шаардлагатай мэдээллийг гаргаж өгнө. Хэрэв, и-мэйл хаяггүй бол, факсаар дээрхи мэдээллээ өгч болно. Хэрэв, Олон Улс хамтарч нэр дэвшүүлж байгаа бол Улс бүрээс нэг хариуцсан хүн, тэдгээрийн дотроос голлон холбогдож ажиллах нэг хүний холбогдох материалыг гаргаж явуулна.

8.в. Хариуцсан эрх бүхий байгууллага.

Энэ бүлэгт өвийн зүйлийн орон нутаг дахь менежмент болон хамгаалалтын арга хэмжээг хариуцсан эрх бүхий байгууллага-(агентлаг, музей, сургууль юмуу, менежер)-ын нэр, холбогдох мэдээллийг өгнө.

8.г. Холбогдох хамт олны байгууллагууд буюу төлөөллүүд.

/Translation from Mongolian/

To: Ministry of Education, Culture and Science of Mongolia

Date: February 24, 2009

Ulaanbaatar

Re: Nominating Mongol epic to the inscription on the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding

As a researcher studies the Mongol epic, I hereby would like to express my support for nominating Mongol epic to the inscription on the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding.

According to the official acknowledgement on the aforementioned action and cooperation solicitation by the Mongolian National Commission for UNESCO on November 2008, I started getting involved in the procession and compilation of the nomination document on behalf of the Institute of Language and Literature of the Mongolian Academy of Sciences.

Mongol epic is the most ancient type of Lyric art of Mongolia. During the Chinggis Khaan period, it enriched in terms of theme and content, and developed further and reached its peak in XV-XVII.

However, it is currently endangered due to the foreign and domestic factors which impacted tremendously in the last 50 years of XX century.

Mongol epic is the intellectual creation of Mongolian people and its history has more than 2500 years of age. Heritage of Mongol epic is unique and distinct in terms of its content, theme, structure and aesthete.

Scholars and researchers around the world admitted the fact that the Mongol epic is not only the heritage of nomadic civilization of Mongolians, but it is also the heritage of all humanity.

Mongol epic is at the edge of absolute extinction, thus we need to start safeguarding measures urgently, before it is too late.

I hereby support the action for nominating the Mongol Tuuli: Mongolian Traditional Epic on the World List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding on behalf of the epic scholars and researchers.

Mr. Bayasgalan.T (Ph.D)

Research officer

Institute of Language and Literature

Mongolian Academy of Sciences

Le 25 JUIN 2009

ЮНЕСКО-ийн Монголын үнэтний РРЗР комисит

2009.06.22

Манай улсын Довь аймгийн Хуучт сумын харьяат Дамдинзориг миний өмч ахдагт түүхчдийн үе хамтад замнамныг аргаараа эмгэгт талархан ажлыг бүтээ. Миний нэг төрийн мандалт түүхч Ахиринз урианхайн нэгтгэ түүхчдийн 6-р үеийн дун байсан боловч би өөрийн нэг Ахиринздор 13-14 наснаасаа эхлэн түүхч замнам сурсан бүтээ.

Манай урианхайг олон түүхч мэддэг сайн түүхчдийг дунд аргаараа байсан нь боловч түүхчээр зовлон голчт байсан нь боловч, манай хамтаат Д. Батр, Н. Дамдинзориг, Я. Дорноговь ах бүгдтэй оор түүхч айлддаг дунд, манай түүхч мэддэгт түүхч ойлгон ирнэ байна. Түүхч өвчдөөсөө уламжлын ирнэ нь өмчийн мэддэгт бүтээ санаа зовниж дунддүүдээ замнам оог байгаа боловч санааг дунддүүд үр дүн гаралгүй байна.

Түүхч нь:

- 1) Өвчдийн дунддүүдгүйн сонирхол нь оор болж түүхч суртга нь түүхч дунддүүд түүхч түүхч болсон.

2) Түүний дн далайхан, урианхай аягуур сайн
түмэнхүү байна.

3) Мөнгөртэй амьдрах түүн сурдас хүрээ, нэр дүн
хүүр болсон та нэгнэ хүрээг дунд цургууна
тогсоод, цургууны соёлны мор дөөх, дөт сүүрхнээ амьд-
рахаар дүмжээс. Түүн дүмжээс газра түүн сүрэл зав
голос муурай байсан нь мэдэн түүнээ дөт
үснийнхээ өвлүүлэхээ үхэнтр дүрхэнх цургууна
байна. Түүнх түүний өвлүүлэхээ дүмнээ хүн
дүмүүсийн дүмнээ зүйн үхэнтр үр дүнг дүмжүү
байна.

Манай газраас дүмнээ мэдэн түүний дүн
тороохний соёлны өвч дүмжүүн, хамгаалах арга
дүмнээ авал дүмнээ аягуур дүн байгааг түүн нь
байртай байгаа дүн. Та дүмнээ аягуур дүнх
газра газраараа түүнхээр байх болно. Энэ дүмнээ
аягуур дүмжүүнх цургууны, амьтантай дүн
дүмжүүн. Өвч дүмнээ дүнх гайхалхний өв
мөнх урианхайн түүнх мөнх цургуур дүнх
дүн дүмнээ дүнх цургуу.

Дөт аймгийн дүнх цургуу
хэрхэнх түүнх, урианхай
өвчт дүмжүүнх Байсангэрн.

Consent by: Mr .Baldandorj, citizen of Duut soum, Khovd aimag

Date: 22 June, 2009

I am proud of practicing *tuuli* (epics) and inherited from my previous generations. My father Avirmed is the sixth generation of famous *uriankhai tuuli* masters and was rewarded with the State Honor. I learned *tuuli* from my father when I was 13 or 14 years old.

It is said that there were many *tuuli* masters among *uriankhai* ethnic communities, but they remained as history. Currently, there are just few epic practitioners, such as my relatives H. Seseer, N. Damdinsuren, my brother A. Dorjpalam and me that *uriankhai tuuli* heritage itself is in danger of disappearing. Despite my concern and efforts of transferring and teaching the heritage traditions to children, the outcomes cannot achieve significant impacts due to the following reasons:

1. Nowadays children's interests are diversified and attracted to other things than *tuuli*.
2. Children's native dialect has become mainstream *khalkh* dialect and they cannot understand *uriankhai* dialect.
3. There are not children and families who learn *tuuli* on long-term and sustainable basis. Most children go to cities and towns to study and work after graduating high school. Despite their interests in *tuuli* in some cases, children do not have much time they can spend learning *tuuli* attentively.

Thus, individual efforts in transferring and teaching *tuuli* cannot succeed much.

I am truly happy that your organization is taking actions to save and have *tuuli* inscribed in the list of heritage with universal human values. I will support and assist your work as much as I can. I wish you success in this important task. I sincerely believe that this extraordinary heritage tradition inherited from our ancestors for generations must not disappear and get lost.

Uriankhai's Avirmed Baldandorj
Tuuli master from Duut soum, Khovd aimag.